

♦♦♦ BEKE MARGIT

A Boldog Katalin Nagyleányotthon a nunciatúra oltalma alatt

E téma felvetésénél arra kerestem választ, hogy mi volt ez a leányotthon, és milyen kapcsolata volt a nunciatúrával. Akkor keltette fel az érdeklődésemet ez az otthon, amikor az Egyháztörténeti Bizottság a katolikus Budapest iskoláival és kollégiumaival kezdett foglalkozni.

Köszönöm esztergomi főegyházmegyés papunk unokahúgának, Klinda Máriának, hogy rendelkezésemre bocsátotta Klinda Pál hagyatékát. Ebben figyeltem föl a Boldog Katalin Nagyleányotthonra és egy bekeretezett Decretumra, amelyet Angelo Rotta apostoli nuncius állított ki a Nagyleányotthon javára. Ez még érdekesebbnek ígérkezett és kíváncsivá tett. Tehát mi ez a nagyleányotthon, mit keresett itt egyházmegyés papunk Klinda Pál és Angelo Rotta nuncius?

Klinda Pál a Ranolder Intézetben belül 1937-ben hozta létre a „Klára” Római Katolikus Ipari Leányközépiskolát, amelynek igazgatója ő maga lett. Ez az intézmény azokat a nőket vonta be az ipari szférába, akik több nyelvet beszélő üzletasszonyokká, divatipari vállalkozókká váltak,¹ emellett keresztény családayák lettek. Az iskola a Külső-Ferencvárosban, a IX. kerületi Vendel u. 3/b szám alatt nyílt meg. Tódultak ide a legjobb családok gyermekei.²

A Honvédelmi Minisztérium megbízásából az intézet 1938 szeptemberétől a honvédség ruhaellátására rendezkedett be. 1939. január 1-jétől Klinda Pál létrehozta a jogilag önálló szervezetű Textilszabászati és Feldolgozó Korlátolt Felelősségű Társaságot a Szentkirályi u. 22–24. sz. alatt, amely az ország

¹ VICZIÁN János, *Ranolder Intézet „Klára” R. K. Ipari és Háztartási Leányközépiskolája*, in MKL XI, 478.

² *A Budapesti Ranolder Intézeti „Klára” Nőiipari Középiskola Értesítője az 1937–38. iskolai évről az iskola fennállásának első évében* (közvetteszi: Klinda Pál; Budapest 1938) 15; KLINDA Pál, *Az iskola után: Otthont és kenyeret!*, in *Budapesti Ranolder Intézeti „Klára” R. K. Ipari Leányközépiskola Évkönyve az 1941–42. iskolai évről* (közvetteszi: Klinda Pál; Budapest 1942) 6–38 (a továbbiakban KLINDA 1942) 9.

legnagyobb keresztény ruhaüzeme lett.³ Ez lett a Klára iskolában érettségizettek gyakorlóiskolája.⁴ Ugyanis az érettségizetteknek még hat hónapig gyakorlatot kellett szerezniük, csak azután önállósulhattak.

A végzett növendékeknek hozta létre Klinda Pál a Boldog Katalin Nagyleányotthont, amely 1941 októberében nyílt meg a XII. kerületi Budakeszi út 46. sz. alatti „álomszép” kertes villában. Ezt a Csodásérmű Szűzanya és tiszteletének terjesztője, Labouré Katalin irgalmas nővér pártfogásába ajánlották.⁵ A nővért 1933-ban avatták boldoggá, ezért szerepel így a neve. Szentté avatására csak 1947-ben került sor.

Az emeletes épület felső szintjén 6 tágas szoba, kápolna, két kisebb szoba, faragott lépcsős hall volt, míg a földszinten több szoba, egy refektóriumszerű terem, konyha, éléskamra és fürdőszoba helyezkedett el. A padlástér manzárdhelyiségekké alakítható 28-30 fő számára. A tetőteret napozónak használhatták. A kert is nagyon szép, gyümölcs és zöldség is megtermett, és mókusok tanyáztak benne. A madarak csivitelése keltette az ifjú hölgyeket. A közelben volt a jezsuiták Manréza lelkigyakorlatos háza.

A viharos történelmi idők alaposan megrázták az otthon lakóit. A németek oldalán hadban álló Magyarország fővárosát 1944. március 19-én német csapatok szállták meg. Hitler kinevezte Edmund Veessenmayert az ország teljhatalmú biztosává, aki a mai Dísz téren lakott, akárcsak Angelo Rotta apostoli nuncius.

Ez év márciusától felgyorsultak az események. Klinda Pál márciusban járt Esztergomban Serédi Jusztinián bíborosnál, amikor engedélyt kért arra, hogy a Boldog Katalin Nagyleányotthont a nunciátúra oltalma alá helyezze, ahová ezentúl az üldözötteket fogadja be.

Klinda még márciusban kereshette fel Angelo Rotta⁶ thébai c. érsek, apostoli nunciust a ma már elhagyatottá vált Dísz téri villájában. Ismeretes, hogy Rotta 1930-tól működött Budapesten, igen közkedvelt személyiség volt, és sokat tett az üldözöttekért. Klinda kérte a nunciustól, hogy vegye az intézetet védelme alá. Rotta nuncius 1944. április 4-én kiadta a leányotthon részére az oltalomlevelet. A nuncius e latin nyelvű okmányban igazolta, hogy Klinda Pál főtisztelendő, az intézet igazgatójának kérésére az intézetet a nunciátúra

³ Klinda Pál hagyaték. Klinda Mária összeállítása K. P.-ról. Méltatás jelent meg róla: THURÁNSZKY Lehelné, *Klinda Pál emlékezete*, in *Új Ember* (1993. július 4.) 9 (a továbbiakban THURÁNSZKY).

⁴ *Depaul Szent Vince Szeretet Leányai vezetése alatt álló Budapesti Ranolder Intézeti „Klára” R. K. Ipari Leányközepiskola évkönyve az 1943/44. iskolai évről* (szerk. Klinda Pál; Budapest 1944) 21.

⁵ KLINDA 1942, 104. Szentté csak 1947. július 27-én avatták. Vö. Diós István, *Labouré Szt. Katalin SC* (Fain-les-Moutiers, Burgundia 1806. május 2. – Párizs 1876. december 31.), in MKL VI, 301.

védelme alá helyezte.⁷ Sőt, Klinda Pál a nunciatúra alkalmazottja lett, amiről fennmaradt az igazolványképe is, tehát megillette a követségen működő személyi sértetlenség.

Az otthon külső kapujára magyarul, németül és olaszul kiírták: „Az apostoli nunciatúra védelme alatt”. Bent, a ház falára a pápai lobogót is kihelyezték. Mindez azonban nem védte meg az otthont a zaklatásoktól.

Klindát június 9-én feljelentették az *Új Magyarország* c. kormánylap szerkesztőségében, mivel tudomásuk szerint kb. 30 zsidó lányt rejtegetett az otthonban. Ennek következményeként az irgalmasrendi tartományfőnöknő, Velics Antónia Ferdinanda a Ranolderből idehozott két nővért féltve, hazarendelte őket. A nővérek sírva távoztak. Ezután Zsengery Ilona ferences harmadrendi és Benedek Katalin domonkos nővérek voltak az intézetben. Az igazgatóhelyettesi funkciót dr. Molnár Erzsébet tanárnő látta el.

Henyey Gusztáv altábornagy segítette az üldözötteket. Június 24-én elrendelte, hogy a Budakeszi úti intézet hadiüzem-részleg legyen, csatlakozva a Szentkirályi utcai részleghez. Katonai fehéreneműt készítettek, repülősöknek angóra hósapkát kötöttek. Ennek az volt a jelentősége, hogy a hadiüzemben dolgozóknak bent kellett lakniuk az üzemben, tehát a zsidó származású leányoknak nem kellett kijárniuk.

Jelentősen megnövekedett az otthon létszáma, amikor június 28-án Vasady vezérőrnagy felesketett 78 (14 és 60 év közötti) leányt és asszonyt és 10 férfit. A parancsnokuk Nyerges Ferenc őrnagy, katolikus ember volt, aki megengedte, hogy létszámon felül 15 kisgyermek is ott maradjon édesanyjukkal. Akkor 103 személyt fogadott be az intézet. A megnövekedett létszám miatt szorosan voltak a hálókelyeken, hiszen a padláson és az alagsorban is aludtak. A férfiaknak az istállóban és az üvegházakban jutott hely. A 10 férfit Csepelre rendelték ki munkásszázadokba, de itt, a leányotthonban laktak. A kertben két faépületet is felállítottak, hogy télire a padlásról le tudják hozni a nőket.

Az átalakult otthonban naponta 8 óra munkát végeztek, aminek fejében szerény koszt illette meg a lakókat. Minden reggel és este imádságot, 7 órakor szentmisét tartottak, ezeken sok áldozó volt. Ami azt jelenti, hogy sokan közülük megkeresztelt katolikusok voltak. Vasárnap és ünnepkor Klinda mondott

⁶ Rotta tevékenységéről vö. BEKE Margit, *Angelo Rotta apostoli nuncius és hazánk*, in *Vigilia* 79 (2014) 3/181–187. Újabb irodalom: NAPOLITANO, Matteo Luigi, *Budapest igazai. A Soá és a vatikáni diplomaták* (ford. Puskely Mária; SzIT, Budapest 2014).

⁷ Klinda Pál hagyaték. Klinda Pál a Boldog Katalin Otthonról 1944. sz. alatt kelt.

szentmisét, hétköznap P. Révai Tibor vagy P. Hegyi jezsuita jött a Manrézából. Klinda Pál kétszáz kötetes könyvtárat is szerzett nekik. Esténként Parsch Pius: *Üdvösség éve* c. kötetéből olvasták fel a másnapi részt, és imádkoztak a hazáért. Ez a lelki vigasz, a természetes környezet, a nagy park, a madarak csivitelése csillapították szenvedéseiket. A nehézséget fokozta, hogy a Budakeszi úti ház és kert bérlete novemberben lejárt. A tulajdonos Erzsébet-apácák azonban meghosszabbították egy évre. Klinda ezekben a napokban is biztosította főpásztorát, hogy naponta imádkoznak Serédi „országmentő munkásságáért”.

1944. június 29-én Klinda Pál bejelentette, hogy a Budakeszi úti telephelyen is folytatják a hadiüzemi munkát. Ezt azért kérte, mert egy 70 tagot számláló honvédelmi tábort létesítettek, ahol kizárólag katonai célokat szolgáló textíliákat állítottak elő. Tehát a nagyleányotthon teljes átváltoztatása már június végén tényként szerepelt.

Ennek az üzemnek a vezetését Mallász Gitta festőművésznő vállalta fizetség nélkül. A műhelyeket Fraknoi Rezső mérnök, a Magyar Ruggyantagyár Rt. vezérigazgatója látta el, aki feleségével és két éve a Klárában érettségizett leányával felesküdt munkások.

Július 1-jén Tormássy-Szávits Sándor ezredes az I. honvéd hadtestparancsnokságról a Boldog Katalin Nagyleányotthon részére írt levelében a mellékletben, 3 névjegyzékben felsorolt munkaszolgálatos nőket a honvédelmi miniszter rendelete értelmében a (VIII. ker. Szentkirályi u. 22–24.) hadiüzemhez beosztotta munkásnőkül. Nevezettek munka- és lakóhelye a Budakeszi út 46. sz. alatt volt.⁸

Az otthont nagy meglepetéssel érte, amikor augusztus 25-én, pénteki napon meglátogatta Angelo Rotta nuncius Klinda Pál kíséretében. Ezzel látható jelét nyújtotta annak, hogy a ház pápai védelem alatt áll, és a benne lakóknak nagy vigasztalásul szolgált. Ezek a papok nem csupán szavakkal, hanem tettekkel bizonyították hitüket. Látogatásuk hivatalos körökben és a szomszédságban is növelte a ház tekintélyét.⁹

Horthy Miklós német nyomásra október 16-án kinevezte Szálasi Ferencet nemzetvezetővé, így a nyilas hatalomátvétel megtörtént. Október 20-án¹⁰ a Magyar Királyi Hadiüzem engedélyezte, hogy a külső telepen (Budakeszi út 46. sz.) 81 fő zsidó származású alkalmazott megmaradjon addigi beosztásában és telephelyén.

⁸ Klinda Pál hagyaték. 1944. jún. 29–1944. okt. 20. közti hivatalos iratok. 1944. júl. 1. dátummal.

⁹ MALLÁSZ Gitta, *Az angyal válaszol* (Budapest 2005) 373.

¹⁰ Klinda Pál hagyaték. 1944. jún. 29–1944. okt. 20. közti hivatalos iratok. 1944. okt. 20. dátummal.

Az otthon lakói november 5-én, vasárnap borzalmas napot éltek át.¹¹ Délután 3 óra körül felfegyverzett nyilasok törtek be az otthonba. A hadiüzem alkalmazottait és a domonkos nővért beterelték egy szobába, súlyosan bánalmazták őket, azután elhurcolták. Az intézetben tartózkodott Bernáth Elemér lelkész, aki délelőtt szentmisét tartott, és Süle Géza jezsuita szerzetes, aki azért jött, hogy litániát mondjon. A nyilasok mindkét papot súlyosan bánalmazták. A Szent Vince ereklyéjével ellátott oltárkövet feltörték, mert az ereklyetartó szelencét pokolgépnek hitték. Szörnyű szavakkal illették a papokat, és különösen szidták Serédi Jusztiniánt.

Klinda igazgatónak e napon kellett volna elutaznia Esztergomba, de autódéfekt miatt otthon maradt. Az otthonban azt hitték, hogy elutazott. Klinda a Csévi úti lakásán tartózkodott, bérautót nem kapott, sőt telefonon sem tudta az otthont utolérni. Végül délután telefonértesítést kapott egy apától, akinek a leánya ott dolgozott és segítségét kérte.¹²

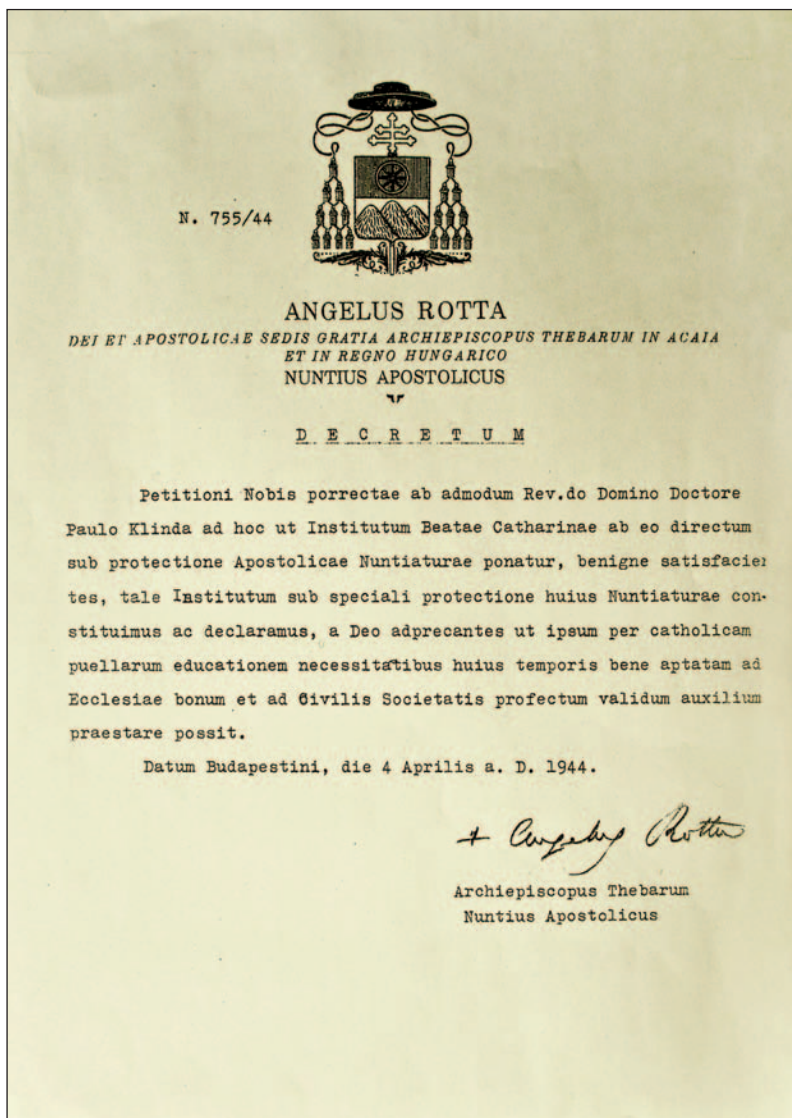
Klinda így tudta meg, hogy mi történt. Ezután telefonon tudott beszélni a házban tartózkodó idegen férfiakkal, és kérte Süle Gábor jezsuitát a telefonhoz. Ő sem mert semmit mondani, mert fegyvert fogtak a fejéhez. Klinda a nunciatúra képviselőjeként leszidta az idegen férfiakat, hogy mertek a nunciatúra épületébe lépni. Majd felhívta a nunciatúrát, ahol a portásné közölte, hogy az otthon igazgatónöje is telefonált a nuncius úrnak, és jelentette a nyilas betörést. A nuncius a rendőr-főkapitányságra telefonáltatott és megígérték a segítséget. A nuncius úr ekkor éppen litániát tartott, ezért Klinda nem tudott vele beszélni.

Ezután Klinda a Manrézába telefonált. Kérte Révai Tibort, hogy adjon mellé tanúnak egy szerzetest. Amikor Klinda elindult a lakásából az otthonba gyalog, előtte még telefonált Nagy László képviselőnek meg a rendőrségnek is. Onnan csak egy őrszemet küldtek ki, amit Klinda kevésnek tartott. Mire Klinda a Manrézába gyalog felért, már otthon találta Süle Gézát és Bernáth Elemér hittanárt. Klinda a Manrézából felhívta a nunciust, aki éppen autójából szállt ki. Rotta arra kérte őt, hogy menjen az intézetbe, és onnan telefonáljon, míg ő a külügyminisztériumba siet. Klinda útba ejtette a Budakeszi úti 81. sz. rendőrőrsöt, hogy kíséretet kérjen. Ott találta az egyik civil nyilast, aki korábban lakatosként kikémlelte az otthont, és szintén a betolakodókkal volt. A nyilas azt mondta, hogy a ház üres. Klinda mégis elindult, miután a nunciatúrától

¹¹ Klinda Pál hagyaték. Klinda Pál a Boldog Katalin Otthonról. 1944. nov. 5.

¹² Klinda Pál hagyaték. Klinda Pál a Boldog Katalin Otthonról. 1944. nov. 9. Rövidítve közölve: *Magyar Napló* 1990. júl. 26.

és a rendőrkapitányságról is értesülést szerzett. Tudniillik, hogy a helyettes rendőrfőkapitány máris intézkedett, hogy a nyilasok hagyják el a házat, és az elhurcoltakat hozzák vissza. Klinda útközben találkozott a rendőrjárőrrel, a kocsiban 5 járőr volt. Mire a házhoz értek, visszahozták az elhurcoltakat, akiket még mindig 10 nyilas őrzött.

A DECRETUM, AMELYET ANGELO ROTTA APOSTOLI NUNCIUS ÁLLÍTOTT KI A NAGYLEÁNYOTTHON JAVÁRA

Mialatt Klinda Pál igyekezett kijutni az otthonba, a nyilasok sorba állították a munkásnőket, és elindították őket ismeretlen hely felé. Fél óra múlva egy kocsí utolérte a menetoszlopot és leállította. Ugyanis a nuncius az SOS-t továbbította a hadügyminiszternek. A kocsiból kiszálló tiszt újabb oltalomlevelet mutatott fel a hadüzemben dolgozók számára. A dühös nyilasok kénytelenek voltak elengedni a menetet. Ezután tértek vissza az otthonba.¹³

Klinda lélekjelenlétére vallott, hogy mind a rendőröket, mind a nyilasokat irodájába rendelte. A nyilasok előtt kijelentette, hogy az otthon Szálasi Ferenc tudtával működik, tehát törvénytelenül jártak el vezetőjükkel szemben is.

Aznap éjfél tájban a kápolnában hálaadó esti imára jöttek össze. Az üldözőikért is imádkoztak. Mindez Klinda leveléből tudható, akinek fontos volt, hogy kiemelve papságát, mert neve alá írta „áldozópap, igazgató”.

Sajnos a decemberi nyilas betörés kimenetele már nem volt ilyen szerencsés. 2-án egy nyilas katona betörte a ház kapuját. Mivel állandóan figyelték a kaput, az üldözöttek az SS-ek felé nyíló rejtett résen keresztül igyekeztek elmenekülni a magyar nyilasok elől. Mallász Gitta és két zsidó barátnője, Hanna és Lili nem menekültek.¹⁴ 13 nőt mégis elfogtak és deportáltak. Klinda Pál közben megérkezett hozzájuk, de kijelentette, hogy már nincs hatalma sem a minisztériumnak, sem a nunciatúrának a nyilasok fölött. Ezeket mondotta: „Ha kezem tövig kopik a munkában, akkor is elő foglak ásni benneteket!”¹⁵ Sajnos a ravensbrücki koncentrációs táborból csupán egy személy, Dános Éva maradt életben.¹⁶ Remélhetőleg a rejtett nyíláson elmenekülők életben maradtak.

Klinda Pál 1944 novemberében kénytelen volt Esztergomba, szülei házába visszavonulni. Serédi Jusztinián 1945. március 29-én elhunyt székvárosában. A temetésére Klinda Pál betegágyából felkelve ment el orvosi tilalom ellenére. A hercegprímást Angelo Rotta temette április 2-án. Április 5-én Rotta nuncius elhagyta hazánkat, mert kiutasították. Klinda Pál június 6-án hunyt el.

A pártfogoltakért mind Angelo Rotta, mind Klinda Pál és megkockáztatom, hogy Serédi Jusztinián is megtette, amire „Krisztus szeretete sürgette őket”.¹⁷ Életmentésükért Angelo Rotta és Klinda Pál posztumusz megkapták a Yad Vashem-díjat.

¹³ MALLÁSZ 436.

¹⁴ MALLÁSZ 453, 457.

¹⁵ THURÁNSZKY 9.

¹⁶ MALLÁSZ 457.

¹⁷ Vö. 2 Kor 5,14.